

بدایع دیوان منوچهری

شرح و تحلیل طبقه‌بندی تصویرهای بدیعی و بیانی در دیوان منوچهری

محمدرضا امیرخانی

سرشناسه: امیرخانی، محمدرضا

عنوان و نام پدیدآور: بدایع دیوان منوچهری: شرح و تحلیل و طبقه‌بندی تصویرهای بدیعی و بیانی در

دیوان منوچهری / محمدرضا امیرخانی.

مشخصات نشر: ایلام: انتشارات زانا، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۹۰ص.

شابک: 978-600-6406-74-9

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

عنوان دیگر: شرح و تحلیل و طبقه‌بندی تصویرهای بدیعی و بیانی در دیوان منوچهری

موضوع: منوچهری، احمد بن قوص، ۴۳۲ق. — نقد و تفسیر

موضوع: شعر فارسی — قرن ۵ق. — تاریخ و نقد

هشماره: ۱۳۹۴ ب ۴ الف / PIR۴۷۵۸

هشماره: ۸۱/۲۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۰۱۳۶۰۹

بدایع دیوان منوچهری

(شرح و تحلیل و طبقه‌بندی تصویرهای بدیعی و بیانی در دیوان منوچهری)

محمدرضا امیرخانی

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۰۶-۷۴-۹

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۸۰۰۰۰ ریال

نشانی ناشر: ایلام، خیابان عاشورا، کوچه‌ی سوم. تلفن: ۰۹۱۸۳۴۱۲۴۵۴

فهرست مندرجات

۹	مقدمه
۱۱	فصل اول
۱۱	معرفی شاعر و تعریف اصطلاحات و مفاهیم
۱۵	تعاریف
۱۵	۱- تشبیه
۱۶	تشبیه به اعتبار طرفین
۱۶	تشبیه به اعتبار مفرد و مرکب بودن
۱۷	تشبیه به لحاظ شکل آن
۱۸	۲- استعاره
۱۹	۳- کنایه
۲۰	انواع کنایه
۲۰	انواع کنایه به لحاظ وضوح و خفا
۲۰	۴- معجاز
۲۳	فصل دوم
۲۳	شرح و تحلیل و طبقه‌بندی تصاویر بیانی در دیوان منوچهری به ترتیب حروف الفبا
۲۵	مدخل
۲۵	حرف الف
۲۸	حرف ب

۳۱	حرف پ:
۳۲	حرف ت:
۳۳	حرف ج:
۳۴	حرف چ:
۳۴	حرف ح:
۳۴	حرف خ:
۳۶	حرف د:
۳۷	حرف ر:
۳۹	حرف ز:
۳۹	حرف س:
۴۲	حرف ش:
۴۳	حرف ص:
۴۴	حرف ط:
۴۴	حرف ع:
۴۵	حرف غ:
۴۵	حرف ف:
۴۵	حرف ق:
۴۸	حرف ک:
۴۸	حرف گ:
۵۰	حرف ل:
۵۱	حرف م:
۵۳	حرف ن:
۵۴	حرف و:
۵۵	حرف ه:

۵۵	حرف ی:
۵۷	فصل سوم
۵۷	تحلیل و طبقه‌بندی آرایه‌های بدیعی (لفظی و معنوی)
۵۹	درباره بدیع
۵۹	بخش اول: بدیع لفظی
۵۹	۱- روش تسجیع:
۶۱	۲- روش تخیس:
۶۶	۳- روش تکرار:
۶۶	همحرفی:
۶۸	همصدایی:
۷۲	بخش دوم: بدیع معنوی
۷۳	۱- روش ایهام
۷۴	۲- روش تناسب
۸۱	۳- ترتیب کلام
۸۶	سخن آخر
۸۸	منابع و مآخذ

مقدمه

تا کنون مطالعات و بررسی‌های ارزنده‌ای در زمینه‌ی شناسایی اشعار شاعران و ویژگی‌های شعری آنان صورت گرفته است و از این راه کتاب‌ها و مقاله‌های بسیاری تدوین گردیده است و هریک در گسترش دانش و بینش پژوهشگران نقش مهمی داشته است. اثر حاضر، پژوهشی ادبی است که در آن شعر منوچهری به دلیل فراوانی تصویرهای ادبی آن مورد بررسی و تحلیل و طبقه‌بندی قرار گرفته تا تعدّد تصاویر و ویژگی‌های هریک بر خوانندگان و دوستداران ادب و هنر مشخص و معین گردد. این اشعار براساس دیوان منوچهری دامغانی با حواشی و تعلیقات دکتر سید محمد دبیر سیستانی تنظیم گردیده است.

اهمیت تخیل شعری در نوع بیان و اثربخشی آن بر مخاطب بر کسی پوشیده نیست. خیال‌پردازی شاعران، از درجی ذریع و حسن‌هتری آنان برخاسته که ریشه در اعماق جان و نهان دارد. بی‌تردید چنین نیروی، مرشد کافانه از ظاهر و کالبد عبور کرده و در فطرت آدمی کارگر خواهد افتاد. تمام تجاربی که بخاطر لحاظ ادبی ارزشمند تلقی شوند، باید با خیال شاعرانه همراه شوند. در دوره‌های مختلف شاعران هزاره کوشیده‌اند که تجارب حسی خود را این چنین بیان کنند. از سویی، ویژگی‌ها و شرایط زمانی و مکانی و عوامل عمومی حاکم بر سرزمین‌ها، شعر فارسی را دچار تغییر و تحول نموده است. با گونه‌ای که اندیشه‌ی غالب در هر دوره بن مایه‌های اصلی شاعران برای توصیف قرار گرفته است. در نتیجه در هر دوره‌ای با موضوعات کمابیش مشترک مواجهیم. در آغاز دوره‌ی مورد بحث، یعنی از اواخر قرن چهارم تا اوایل قرن پنجم، شعر فارسی شعر وصف طبیعت است. در این دوره، منوچهر بن بیش از دیگر شاعران معاصر خود به طبیعت و پدیده‌های آن دل بسته بوده و توانسته است این شیوه را در شعر خود به حدّ کمال برساند.

آنچه پرداختن به آن حایز اهمیت است و در واقع انگیزه‌ی نگارش این اثر گردید، شناسایی و معرفی بهتر شعر منوچهری و همچنین میزان بهره‌مندی او از دید حسی در رابطه با اجزا و عناصر طبیعت است، چرا که این شیوه از دیرباز تا کنون سرمشقی برای توصیف‌های شاعران قرار گرفته و در روند تکامل شعر فارسی نقشی بسزا داشته است.

برای دستیابی به این مهم، در فصل اول به شرح موضوعات مهم بیانی، تشبیه، استعاره، کنایه و مجاز پرداخته شده است. در فصل دوم به اختصار در مورد زندگی و شعر منوچهری سخن رفته است. در فصل سوم و چهارم شعر منوچهری به عنوان بهترین نماینده این دوره در خلق تصاویر شعری به ترتیب مورد تحلیل و طبقه‌بندی به لحاظ تصاویر بدیعی و بیانی قرار گرفته است تا موضوعات، مضامین و همچنین شواهد شعری آن به صورت دقیق مشخص شود.

اهمیت پژوهش‌های ادبی نگارنده را بر آن داشت تا از دیدگاه‌ها و یادآوری‌های اساتید بهره‌مند شود. در پایان بر خود می‌دانم که از استاد محترم دکتر محمود فضیلت و دکتر احمد رضا یل‌ها سپاس به جای آورده و نیز از مدیر مؤسسه‌ی انتشارات زانا که مشوق مؤلف در تدوین این اثر بوده، قدردانی کنم.

محمد رضا امیرخانی